

- Berlin, Isaiah and Bernard Williams (1994): «Pluralism and Liberalism: A Reply»; *Political Studies* 42:306–309.
- Crowder, George (1994): «Pluralism and Liberalism»; *Political Studies* 42:293–305.
- Crowder, George (2002): *Liberalism and Value Pluralism*. London: Continuum.
- Galipeau, Claude (1994): *Isaiah Berlin's Liberalism*. Oxford: Clarendon.
- Galston, William (2002): *Liberal Pluralism*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Gray, John (1995): *Isaiah Berlin*. London: HarperCollins.
- Ignatieff, Michael (1998): *Isaiah Berlin – A Life*. London: Chatto & Windus.

DANIEL REES

- Hernando de Soto (2001):
*The Mystery of Capital:
Why Capitalism Triumphs in the West and Fails Everywhere Else*.
New York: Bantam Press, 275 sider.
ISBN: 0-465-01615-4 (h.), 0-593-04664-1 (ib.)

Hernando de Soto har høstet stor anerkjennelse for sine teorier om hvorfor kapitalismen mislykkes i mange utviklingsland. Spesielt har han blitt berømmet i amerikanske økonomiske sirkler – han ble inkludert på *Time Magazines* liste over verdens 100 mest innflytelsesrike personer i 2004, og *Forbes* utpekte ham som en av 15 personer som vil dramatisk endre fremtiden. Men også i Norge har de Sotos argumenter vakt oppsikt – ikke minst blant bistandsplanleggere i Bondevik-regjeringens utenriksdepartement. Utviklingsminister Hilde Frafjord Johnson er en av tilhengerne til Hernando de Soto og hans bok *The Mystery of Capital: Why Capitalism Triumphs in the West and Fails Everywhere Else* (2000).

Boken tar utgangspunkt i de enorme økonomiske forskjellene i verden. I Vesten har det kapitalistiske systemet gitt en velstandsøkning som mangler sidestykke i historien. Samtidig er store deler av verden fremdeles preget av ekstrem fattigdom. de Soto hevder at komplisert, manglende og feilaktig eiendomslovgivning er årsaken til at kapitalismen triumferer i Vesten men mislykkes andre steder.

Boken består av sju kapitler. Det første er et kort sammendrag av hva de Soto kaller de fem hovedmysteriene rundt begrepet kapital – de fattiges hjelpeløshet, kapitaldannelsen, politisk interesse, den glemte historien, og lovverkets manglende effekt. De påfølgende fem kapitlene drøfter disse fem mysteriene. Det siste kapitlet viser at reform av eiendomslovgivningene etter realitetene på bakken er løsningen for å at kapitalismen skal fungere for alle.

Andre kapittel, «The Mystery of Missing Information» avliver myten om verdens fattige som hjelpeløse og eiendomsløse. Gjennom studier av Peru, Egypt, Filippinene, Mexico og Haiti viser de Soto at de fattige faktisk sitter på svært mye eiendom. I følge de Sotos beregninger beløper eiendelene til fattige mennesker i 179 utviklingsland seg til hele 9,3 billioner dollar – eller samme sum som den samlede verdien av alle selskapene på verdens 20 største børser. Problemet er ifølge de Soto at det aller meste av disse eiendelene eksisterer utenfor den formelle økonomien, og dermed har en form som ikke tillater de fattige å konvertere dem til kapital.

Hva ligger så i begrepet kapital, og hvordan oppstår kapital? Dette er drøftet i bokens sentrale kapittel 3, «The Mystery of Capital». Drøftingen begynner med en referanse til klassisk økonomisk teori:

[Adam] Smith emphasized one point that is at the very heart of the mystery we are trying to solve: For accumulated assets to become active capital and put additional production in motion, they must be fixed and realized in some particular subject. (...) capital is not the accumulated stock of assets but the *potential* it holds to deploy new production. This potential is, of course, abstract (de Soto 2001: 44).

Ifølge de Soto er ikke kapital noe som ligger i gjenstanden selv, det er egenskaper menneskene tillegger den gjennom et kapitalistisk system. Kapital er en mulighet, ikke en egenskap ved en eiendel. For at denne muligheten skal kunne utnyttes, må den festes mot noe. Nøkkelen her er i følge de Soto formell eiendomsrett.

I kapittel 4, «The Mystery of political Awareness», viser de Soto hvordan migrasjon til byene har skapt helt nye eiendomsforhold som regjeringer i utviklingsland har oversett. De store menneskemengdene som har flyttet inn til byene rundt om i verden har i stor grad funnet virke i den uoffisielle økonomien, uten at myndighetene har justert lovverket etter de nye realitetene på bakken.

I kapittel 5, «The Missing Lessons of U.S. History» bruker de Soto kapitalbegrepet sitt til å analysere USAs tidlige økonomiske utvikling. Han viser hvordan eiendomsretten tidlig ble innført ved lov i USA og gradvis utviklet seg i samsvar med befolkningens oppfatninger. Akkurat som i mange av dagens utviklingsland, levde mange amerikanere på 1700- og 1800-tallet på eiendommer de ikke formelt hadde rettigheter til. Men selv om staten ikke innrømmet dem noen økonomiske rettigheter, førte ikke dette til at de stoppet sine økonomiske virksomheter. Amerikanerne opprettet isteden egne samfunnskontrakter med lover og regler som de fulgte seg i mellom. Slik ble det dannet mange folkelige subkontrakter som strengt tatt opererte utenfor det statsgaranterte juridiske systemet. Rundt midten av 1800-tallet tok imidlertid myndighetene inn over seg realitetene på bakken, og reformerte det amerikanske eiendomssystemet.

Først da USA reformerte eiendomsrettighetslovene slik at de reflekterte folks oppfatninger og praksis, fikk folk flest tillit til dem. Fra å være et system som favoriserte elitens interesser, ble systemet endret slik at fabrikkeneierne på Manhattan, bønder i Midt-Vesten og gullgravere i California alle fikk respekt for og tillit til lovverket. Da begynte også USAs økonomiske utvikling å skyte fart for alvor.

I kapittel 6, «The Mystery of Legal Failure», begynner de Soto med å vise til Andrzej Rapaczynskis filosofiske hjertesukk:

This is the old Hobbesian problem: When most people obey the law, the government can enforce it effectively and [relatively] cheap against the few individuals who break it. But when obedience breaks down on a large enough scale, no authority is strong enough to police everyone (Andrzej Rapaczynski sitert i de Soto 2000: 171)».

De fleste land i verden har et klart lovverk for eiendomsrett, fremholder de Soto. Problemet for fattige land er at dette lovverket mangler legitimitet i befolkningen. I fattige land foregår store deler av folks økonomiske aktivitet utenfor den offisielle økonomien. Fra myndighetenes juridiske synsvinkel er denne aktiviteten i prinsippet illegal; fra de fattiges ståsted har statens lover verken relevans eller legitimitet. de Soto fremholder at fattige stater må gi slipp på et lovverk som ikke fungerer. De bør reformere lovverket slik at det passer til folks praksis, og se de store mulighetene til skatteinntekter som ligger i at en slik reform vil gjøre lovverket legitimt.

Det siste kapitlet, «By Way of Conclusion», diskuterer så hvor viktig det er at kapitalismen tilpasses de fattige. De Soto har stor tro på de fattige, og hevder de er rasjonelle og nyttemaksimerende mennesker som kan veie fordeler og ulemper mot hverandre. Det er ikke slik at de gjennom å unndra seg skatt tjener på å holde seg unna den offisielle økonomien. Det er mange utgifter knyttet til å operere utenfor loven – man må blant annet skjule sin virksomhet for myndighetene, man må forholde seg til lokale mafiaer for beskyttelse og må budsjettere med bestikkelser. De Soto hevder han ikke er kapitalist til tennene, men opptatt av frihet, like muligheter, respekt for samfunnspakten og hensyn til de fattige. For å nå disse målene er «*capitalism the only game in town*».

Hernando de Soto er president for det Lima-baserte Instituttet for frihet og demokrati (ILD). Han har vært sentralbanksjef i Peru og rådgiver for landets president. Han har sittet i flere FN-utvalg, og *The Mystery of Capital* er hans andre bok. de Soto bruker egne erfaringer fra Peru for å vise at de fattige vil hilse en lovreform velkommen; de har ikke noe ønske om å forbli i den uoffisielle økonomien. I Peru førte en kampanje for å inkludere næringsdrivende i det offisielle førte til at 380.000 bedrifter kom inn på det legale markedet. de Soto utvikler så argumentet til å omfatte ytterligere fire utviklingsland – Egypt, Filippi-

nene, Mexico og Haiti. Han viser at det tar årevis å få registrert en bedrift og ordne papirer for eiendomsrett i disse landene. Derfor er det rasjonelt å forbli i det uoffisielle markedet – selv om de dermed mister muligheten til å få en formell, lovlig beskyttelse av sin eiendom og til å skaffe kapital til å utvide virksomheten.

Utgangspunktet for *The Mystery of Capital* er spørsmålet: hvorfor fungerer kapitalismen i noen land, men ikke i andre? Allerede her har forfatteren tatt en klar holdning til hvorvidt det kapitalistiske systemet er det beste. Marxistiske kritikere vil hevde at det er andre årsaker til at noen land er rike og andre er fattige, slik som utbytende mekanismer og institusjonaliserte skjevheter i det internasjonale økonomiske systemet. De Soto forutsetter imidlertid at kapitalisme er bra, at viser til at vestlig kapitalisme har ført til at de aller fleste får dekket sine basale behov. Dette er en modell som resten av verden bør følge.

De Soto og hans Institutt for frihet og demokrati (ILD) går i bresjen for en internasjonal bevegelse som arbeider for en formalisering av fattiges eiendomsrettigheter. Bevegelsens bærende idé er at de fattiges uformelle og ofte illegale boliger, småbedrifter og jordlapper representerer enorme mengder «død kapital». Denne kan gjøres levende ved å integreres inn i den formelle økonomien i utviklingslandene. Norske bistandsmyndigheter er enige og mener i likhet med de Soto at formalisering av eiendomsrettigheter er et viktig verktøy i kampen mot fattigdom. I *Stortingsmelding nr. 35 (2203–2004), Felles kamp mot fattigdom* heter det:

Formalisering av den uformelle økonomien gis nå økende prioritet i norsk utviklingspolitikk. Dette skjer samtidig med at stadig flere utviklingsland, inkludert flere av våre samarbeidsland, nå etterspør assistanse på dette området (...). Dette gjelder for eksempel Tanzania, Sri Lanka, Nigeria og Madagaskar. (...) Norsk kompetanse på området er dessuten etterspurt, ettersom registersystemet med basis i Brønnøysundregistrene anses for å ligge i tet internasjonalt hva gjelder effektivitet og brukervennlighet (s. 161).

I oktober 2004 inngikk Norge for eksempel en avtale med Tanzania om å finansiere opprettelsen av et eiendomsregister, med de Soto og ILD tilknyttet som rådgivere. Samarbeidet er i følge Tanzanias president Benjamin Mkapa «*an example of multi-faceted partnership for poverty reduction*». I en kronikk i Bistandsaktuelt erkjenner Svelle og Winsvold at det finnes kritiske røster til de Sotos politikk, blant annet «*rundt måloppnåelse og realismen i de makroøkonomiske konsekvenser, og effekten for de aller fattigste*». De gir imidlertid honnør til de Soto for å ha satt formalisering av eiendomsrettigheter på agendaen, og ser prosjektet i Tanzania som en mulighet til å høste praktiske erfaringer på bakken.

ILD og Norad bygger sine resonnementer på de Sotos praktiske erfaringer fra Peru, ytterligere fire case fra verdens utviklingsland (Egypt, Filippinene, Mexico og Haiti) og én case fra industrilandene (USA). Det er flere problemer knyttet til denne måten å resonnerer på. Det mest åpenbare er at utvelgelsen av case påvirker argumentets konklusjoner. Selv om flere case peker i en bestemt retning, kan den generelle trenden likevel være en helt annen – selv om USA hadde en fornuftig revisjon av lovverket for eiendomsrett, er det ikke dermed sagt at andre rike land hadde det samme; og selv om det er vanskelig for fattige i Peru, Egypt, Filippinene, Mexico og Haiti å bli inkludert i den formelle økonomien, er det ikke nødvendigvis slik at de fattige ekskluderes på samme måte i andre utviklingsland.

De Soto gir ingen overbevisende forklaring på hvorfor hans team har valgt nettopp disse fem landene. Er det gjennom tilfeldig utvalg, eller er de valgt fordi de er svært gode representanter for begrepet utviklingsland? Det kan også reises spørsmål ved hans sammenlikning av 1800-tallets USA med dagens utviklingsland. De Soto er forsiktig med å hevde i klartekst at Vestens historie vil gjenta seg i dagens utviklingsland. Han hevder heller ikke at utviklingslandene ukritisk skal følge Vestens modell ukritisk. Det skinner likevel gjennom i boken at USA bør være et viktig forbilde og at den vestlige utviklingsmodellen er veien å gå for utviklingslandene.

Det er opplagt flere metodologiske skjær i sjøen for Hernando de Sotos bok. Likevel er *The Mystery of Capital* av stor interesse. Den er stimulerende lesning og den fremsetter en enkel og svært konkret teori. Samfunnsvitenskap av denne typen dreier seg om å kunne komme med godt begrunnede gjetninger om hvilken politikk som bør føres, og boken gir i så henseende et spennende og nyskapende innspill til utviklingsdebatten. Men bare mer forskning og erfaringer vil kunne gi et sikkert inntrykk av om utvikling henger og faller på kompliserte og manglende legale forhold rundt eiendomsrett, eller om det er andre faktorer som er mer sentrale og avgjørende for at kapitalismen skal kunne løfte flere folk ut av fattigdom.